

IMPACTUL MEDIULUI SOCIO-FAMILIAL ȘI AL INSTITUȚIEI PREȘCOLARE ÎN DEVENIREA COPILULUI CA PERSONALITATE

Nina SACALIUC,
conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Abstract: *The article deals with the problem of parents to step pedagogical culture of partnership. The emphasis on the term „educational culture” of the parents, the parents educational culture components. It highlights key positions that determine the content, organization kindergarten-family partnership. It analyzes the results of the questionnaire for the parents included in the experiment, related to the stage of partnership pedagogical culture.*

La momentul actual devine din ce în ce mai pronunțată semnificația familiei în viața copilului. Familiei îi revine rolul principal în dezvoltarea și educația copilului.

Familia reprezintă mediul favorabil de socializare a copilului, izvorul de transmitere a experienței socio-istorice și, în primul rând, a experienței emoționale, a relațiilor reciproce dintre oameni. Luând în considerare acest fapt, se poate, pe bună dreptate, considera că familia a fost, este și va fi institutul de bază al educației, al socializării copilului.

Familia după constatarea oamenilor iluștri din toate timpurile, a fost una din cele mai mari valori create de omenire. Nici o națiune, nici o societate, nici o civilizație n-a putut exista fără familie.

Știința contemporană dispune de date multiple ce confirmă faptul că fără educația familială copilul nu se poate dezvolta pe deplin ca personalitate, fiindcă numai în familie deprinde o gamă de sentimente, reprezentări vaste despre viață. Plus la aceasta, forța și

activitatea familiei nu poate fi comparată nici cu cea mai calificată educație ce o va primi din altă parte, fiindcă numai în cadrul ei poate pe deplin comunica, acumula impresii noi (ulterior în cunoștințe), deprinde o activitate motrică activă, simte recunoștința și dragoste etc.

De la cea mai fragedă vârstă, oricare ar fi contextul vieții lor, copiii sunt supuși unor influențe multiple care acționează în direcții diferite sau chiar în sens opus. De aceea e necesar ca familia să fie larg deschisă influențelor exterioare, nu pentru a primi „indicațiile” unui stat, ci pentru a contribui la progresul comunității în care este încadrată [2].

Care este locul familiilor contemporane în ansamblul agenților economici? Cu alte cuvinte, sunt părinții principalii responsabili ai educației copiilor?

Din primele zile ale vieții pe copil îl înconjoară oamenii, natura, lucrurile. Totuși nu orice părinte și nu orice anturaj sunt favorabili pentru dezvoltarea copilului din momentul nașterii.

Cercetările și studiile recente arată că progresul rapid al tehnicii și științei produc schimbări evidente în posibilitățile educative ale familiei. Consecințele industrializării, ale urbanizării, pe lângă avantajele vieții moderne se resimt și în numărul mare de familii care cuprind doar două generații, în detrimentul celor cu trei generații (bunici, părinți, copii), în reducerea timpului petrecut de femei în familie, acestea fiind atrase tot mai mult în munca productivă și socială; în reducerea posibilităților de supraveghere a copiilor de către părinți. Aceste schimbări fac mai dificilă funcția educativă a familiei.

Familia reprezintă pentru copil un organism reglator care permite, în ciuda unei aparente sărăcii de mijloace, să trăiască o viață foarte intensă, o viață proprie copilăriei.

Copilăria este o etapa fundamentală în realizarea uceniciei sociale, proces în care familia este implicată nemijlocit, având un rol social, afectiv și cultural.

În plan *social* ea oferă, prin compoziția sa variată (sex, vârstă, generații), ca și prin structură relațională, un mediu social care prilejuiește copilului posibilitatea de-a înțelege experiența socială, relațiile cele mai semnificative. Sub raport formativ familia nu trebuie să-l ferească pe copil de influențele sociale, ci, dimpotrivă, să-i faciliteze contactele cu societatea într-o manieră progresivă în raport cu formarea capacităților de autonomie comportamentală. Astfel, prin intermediul familiei, copilul va participa la viața socială încă înainte de a avea conștiința acestui fapt.

Ca mediu *afectiv*, familia are un rol esențial. Ea este o „școală a sentimentelor”, prilejuind copilului o gamă diversă de trăiri și experiențe afective. Aici învață să iubească și să fie iubit, să realizeze acomodări și adaptări afective; aici se confruntă cu stări de frustrare sau de gelozie și dobândește treptat controlul asupra propriilor stări afective.

În plan *cultural*, familia asigură însușirea de către copil a limbajului ca mijloc fundamental de comunicare umană și a unui ansamblu de cunoștințe elementare despre diverse aspecte ale mediului [3].

Iată de ce în calitate de prim și cel mai esențial factor, este formarea personalității copilului în cadrul familiei, pe care o consideră un mediu prioritar în comparație cu alte instituții educative (grădiniță, școală), care determină caracterul profund emoțional, intim al educației și care se întemeiază pe relații de rudenie, de sânge și „diriguitorul” său se prezintă dragostea părintească față de copii și sentimentele de răspuns (încredere, gingășie) ale copiilor față de părinți.

Deci, mediul familial reprezintă cadrul în care se desfășoară acțiunea educativă a familiei.

Pentru a completa rolul familiei în sistemul educațional, vom menționa că, fiind o grupă mică, la rândul său „microcosmosul”, familia pe deplin corespunde cerințelor de includere a copilului în viața socială și a lărgirii orizontului și experienței sale. În acest caz vom lua în considerare faptul că familia prezintă o grupă socială diferențiată. Membrii ei sunt diferiți după vârstă, gen, profesie. Aceasta îi dă posibilitate copilului să-și manifeste vast posibilitățile sale, să-și realizeze rapid și pe deplin necesitatea.

Prin urmare, știința contemporană dispune de date elocvente că familia prezintă primul și cel mai esențial institut educativ al vieții omului.

Familia contemporană nu poate educa copilul izolat de alte instituții educative.

Instituția preșcolară are menirea de a contribui la dezvoltarea maximă a copilului, de a-i educa cele mai importante calități morale, așa cum ar fi stima și respectul, frumosul, adevărul, responsabilitatea, bunăvoința, modestia, noblețea, prietenia ș.a.

Astfel, grădinița și familia sunt cointeresate să-și unească eforturile, respectând acele aspecte ale activității educaționale în domeniile, în care fiecare din ele dispun de anumite privilegii.

Oricât de universală și de unică este educația în familie, ea totuși nu asigură pe deplin condiții pentru educarea calităților morale. De aceea astăzi se acordă o atenție deosebită conlucrării părinților cu pedagogii profesioniști.

Recunoașterea priorității educației familiale cer alt tip de relații între familie și instituția preșcolară. Noile noțiuni în aceste relații sunt o *conlucrare* și o *colaborare reciprocă* [Ibidem].

Colaborarea prezintă un mijloc de organizare a activității comune care se realizează pe baza percepției sociale și cu ajutorul comunicării. Drept rezultat al colaborării apar anumite relații care depind de poziția celor care conlucrează.

La baza filosofiei noi de colaborare a grădiniței cu familia stă ideea că pentru educarea copilului duc responsabilitate părinții, iar toate instituțiile sociale sunt atrase să ajute, să susțină, să completeze activitatea lor educativă.

Realizarea scopului comun al instituției preșcolare și familiei presupune colaborarea sistematică dintre cei doi factori educativi. Succesul educației multilaterale a copiilor presupune unitatea de acțiune, concordanța metodelor utilizate, continuitatea cerințelor grădiniței și familiei.

Conlucrarea grădiniță-familie se bazează pe următoarele poziții pedagogice ce determină conținutul, organizarea și metoda ei:

- Respect reciproc și încredere reciprocă în relațiile dintre pedagogi și părinți. Ajutor reciproc, orientat spre perfecționarea educației copiilor în familie și în grădiniță, a condițiilor de organizare a vieții și activității lui.
- Unitate în munca grădiniței și a familiei în educația copiilor. Aceasta se obține numai în acel caz când scopurile și sarcinile educației sunt bine cunoscute și înțelese nu numai de către educatori, dar și de către părinți.
- Studiarea experienței înaintate de educație familială, propagarea ei printre părinți, utilizarea iscusită a metodelor pozitive de educație familială.
- Unitatea în înțelegerea scopului și obiectivelor, mijloacelor și metodelor de educație a copiilor ce prevăd dezvoltarea armonioasă a personalității lor.
- Atitudinea față de copil ca față de o personalitate în devenire – membru al colectivului familial și de copii, respectul față de el.
- Utilizarea diverselor forme de muncă ale grădiniței cu familia în legătura lor reciprocă.
- Atragerea activului părintesc la activitatea grădiniței în munca cu familia.
- Critică și autocritică reciprocă, binevoitoare.

Prin urmare, pedagogul este nu numai un educator al copiilor, ci și un educator al părinților, iată de ce el trebuie să fie la curent cu problemele pedagogiei familiale.

Ideea unui parteneriat care să alieze agenții educaționali, factorii care pot influența dezvoltarea copilului și pot acționa preventiv sau proactiv asupra riscurilor se impune ca prioritate a învățământului contemporan, iar, ca o consecință, pregătirea cadrelor didactice pentru un design corespunzător al acestor activități, devine prioritară. Scopul acestor parteneriate este identificarea de către cadrele didactice a caracteristicilor programelor educative pentru părinți și a dimensiunilor designului acestor programe. Obiectivele urmărite ar fi:

- dezvoltarea competențelor de comunicare cadru didactic-părinte;

- recunoașterea caracteristicilor educației părinților;
- identificarea și achiziționarea educației părinților;
- identificarea și achiziționarea unor metode și instrumente psihopedagogice necesare în activitățile cu părinții;
- analiza unor programe de educație parentală existente;
- identificarea caracteristicilor și dimensiunilor parteneriatului grădiniță-familie în realizarea educației diferențiate;
- identificarea și proiectarea unor parteneriate posibile grădiniță-familie.

Prin urmare, la baza interacțiunii reciproce ale instituției preșcolare și familiei stă colaborarea. Cine poate fi inițiatorul determinării colaborării? Desigur că pedagogii, deoarece ei sunt pregătiți profesional pentru munca instructiv-educativă și înțeleg că succesul depinde de înțelegere reciprocă de continuitatea în educația copiilor. Educatorul conștientizează că fenomenul colaborării se cere în interesele copilului și că în acest scop trebuie de ridicat cultura pedagogică a părinților.

Pornind de la problema de cercetare, ne-am formulat drept scop de a determina modalitățile de realizare a parteneriatului educațional grădiniță-familie.

Prin cercetarea experimentală am urmărit obiectivele:

- a) examinarea valorilor educației pentru familie prin prisma parteneriatului educațional grădiniță-familie;
- b) cercetarea tendințelor actuale pentru o cultură pedagogică a părinților la etapa de parteneriat.

La etapa inițială am aplicat probe de constatare, unde am folosit chestionarul, fiind investigați 26 de părinți, copiii cărora frecventează grupa mare.

Întrebările chestionarului au fost următoarele:

- 1) Din ce surse acumulați cunoștințele pedagogice?
- 2) Vă sunt de folos cunoștințele acumulate pentru a educa corect copilul Dvs.? Dacă nu, atunci de ce?
- 3) Vă ocupați de educația copilului în familie?
- 4) Cum considerați, educați corect copilul Dvs.?
- 5) Ce dificultăți întâmpinați în educația copilului?
- 6) Ce calități vă bucură la copilul Dvs.?
- 7) Ce calități nu vă plac la copilul Dvs.? Cum vă străduiți să le înlăturați?
- 8) De ce ajutor aveți nevoie în educația și instruirea copilului Dvs. din partea educatoarei?
- 9) Ce relații există între Dvs. și educator?
- 10) Care este opinia Dvs. cu privire la parteneriatul pedagogic?

Analizând răspunsurile la întrebările chestionarului, am constatat următoarele:

Răspunzând la prima întrebare – *Din ce surse acumulați cunoștințele pedagogice?* – 7 din 26 de părinți anchetați au indicat că se consultă cu educatorul; 2 părinți au menționat că își educă copiii așa cum i-au educat pe ei părinții lor; 6 au pus accent pe experiența de viață; ceilalți 10 părinți au indicat că își îmbogățesc cunoștințele prin intermediul emisiunilor de la televizor și radio.

La a doua întrebare, *Vă sunt de folos cunoștințele acumulate în educația copilului Dvs.?*, majoritatea părinților au menționat faptul, că într-o măsură oarecare da. O bună parte au indicat că copiii primesc educația cuvenită la grădiniță.

Analizând răspunsurile părinților la întrebarea a patra, am constatat, că din 26 de părinți numai 8 își orientează activitatea lor spre o educație justă, serioasă a copilului; 9 din ei tind să acorde atenție cuvenită copilului, însă motivează pasivitatea lor prin lipsa de timp, nu dispun suficient de cunoștințele pedagogice necesare; 7 părinți sunt indiferenți, nepăsători, nu dispun de cunoștințele necesare și nici nu tind spre a le îmbogăți, fiind de părerea că deja copiii lor au primit educația cuvenită.

Din răspunsurile la întrebarea *Ce dificultăți întâmpinați în educația copilului Dvs.?*, am stabilit, că în șase familii părinții se ciocnesc cu așa dificultăți, ca neascultarea copilului; în patru familii copilul crește nervos; în zece familii se simte lipsa de cunoștințe pedagogice; în patru familii copilul este neatent, zbânțuit și numai în două familii părinții nu întâmpină dificultăți.

La întrebarea despre calitățile pozitive pe care le au copiii lor și îi bucură pe părinți, majoritatea au enumerat așa calități ca sinceritatea, modestia, amabilitatea, stima față de adulți, compasiunea, bunătatea sufletească, adevărul.

Referitor la calitățile negative ce le au copiii lor, 12 părinți au evidențiat egoismul, zgârcenia, încăpățănarea; 4 părinți n-au observat calități negative, iar pe 10 părinți nu-i preocupă această problemă, considerând că copiii lor sunt „bine educați”. Aceste calități negative 10 părinți tind să le lichideze colaborând cu grădinița; 6 părinți sunt neputincioși, nu știu cum să procedeze; 5 părinți nu iau atitudine, indicând că depinde de educație.

Din răspunsurile părinților la întrebarea a zecea, am constatat următoarele: 8 familii doresc să-și îmbogățească cunoștințele pedagogice, contactând cu educatoarea, participând activ la viața grădiniței; 6 familii doresc să-și îmbogățească cunoștințele pedagogice, însă indică lipsa de timp; 6 familii nici nu dispun de cunoștințe și nici nu sunt cointeresați să le îmbogățească.

Analizând răspunsurile la întrebarea *Ce relații există între Dvs. și educator?*, am constatat că majoritatea părinților n-au stabilit relații de colaborare reciprocă, nu se încadrează în participarea activă, egală, soluționând probleme comune. O mică parte din părinți au menționat relații de colaborare reciprocă, ca parteneri capabili de a orienta corect activitatea copiilor pentru o reușită a educației și instruirii lor.

La ultima întrebare – *Care este opinia Dvs. cu privire la parteneriatul pedagogic?* – răspunsurile au fost diverse: 10 părinți sunt de părerea că un parteneriat reciproc și-l doresc și le va fi de folos, deoarece ei vor avea posibilitate să-și îmbogățească cunoștințele, experiența; 6 părinți sunt de părerea că ar fi bine să se organizeze niște universități pentru părinți, unde ei vor participa activ, apoi cu cunoștințe pedagogice necesare vor putea colabora reciproc. Opt părinți nu-și închipuie o astfel de colaborare, argumentând că nu sunt pedagogi profesioniști.

Analizând răspunsurile la întrebările chestionarului, am ajuns la concluzia că de la activitatea părinților depinde mult formarea complexului pedagogic de condiții care joacă un rol hotărâtor în formarea și dezvoltarea personalității. Aceasta și activează procesul de educare, ceea ce nu e mai puțin important decât a însăși educatorului.

Deci, educația depinde de scopul bine orientat al părinților și de mai mulți factori: relațiile ce se stabilesc între pedagog și părinți, cultura și morala părinților, de experiența de viață. Un rol esențial îl are cultura pedagogică a părinților. Rolul și însemnătatea culturii pedagogice în potențialul educativ al familiei crește încontinuu.

În rezultatul convorbirilor individuale cu părinții am constatat că educatoarea nu-i atrage pe părinți în munca desfășurată de instituția preșcolară pentru a realiza educația copiilor, organizându-le judicios timpul liber și mai ales dezvoltându-le dorința de a acumula cunoștințe. Nu se observă o unitate a măsurilor educative, concordanța dintre mijloacele de influențare pe care le folosesc aceste două instituții sociale.

Prin urmare, educația în familie depinde de scopul bine orientat al părinților, de relațiile familiale, de experiența de viață, de cultura și morala părinților și nu în ultimul rând, de cultura lor pedagogică.

Părinții trebuie să se implice în mod egal în procesul educațional în familie, ceea ce lasă de dorit la unii din ei.

Cultura pedagogică a părinților dă posibilitate să limităm elementul stihic care predomină în educația familială. Fiecare familie dispune de posibilități educative enorme sau, dacă vom formula din punct de vedere pedagogic, de un potențial educativ enorm. Acest potențial este important de a-l folosi judicios de către ambii părinți. Colaborarea și cooperarea părinților sunt benefice în condițiile în care comunicarea este reală [1].

Astfel, pentru realizarea parteneriatului cu părinții este esențial ca:

- părinții să fie ca participanți activi, care pot aduce contribuții reale și valoroase la educarea lor;
- părinții să ia parte la adoptarea deciziilor privitoare la copiii lor;
- să se recunoască și să se aprecieze informațiile date de părinți referitoare la copiii lor;
- responsabilitatea să fie împărțită între părinți și cadrele didactice.

Educația la vârsta timpurie este determinată de o sumă de factori, printre care familia are un rol important, ca unul din factorii activi.

Factorii participanți în actul educațional trebuie să acționeze în concordanță cu obiectivele propuse, iar relația dintre obiectivele urmărite de familie și cele urmărite de instituția preșcolară să devină comune, de vreme ce ambii factori slujesc, în cele din urmă, iar obiectivele societății devin ținte comune și pentru familie.

Referințe bibliografice:

1. Cuznețov, L. Curriculum. Educația pentru familie. Chișinău: Museum, 2004.
2. Grebennikov, I.V. Osnovî semeinoi jizni. M., 1991. 191 p.
3. Sacaliuc, N., Cojocaru, V. Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară. Chișinău: Cartea Moldovei, 2012. 332 p.